ବଣ୍ଡା ଆଦିବାସୀଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ରୂପାୟନ "ଭଗବାଁର ଦେଶ୍"- ଏକ ଅଧ୍ୟୟନ

ISSN -2583-147X(P)
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

-ଅଧ୍ୟାପକ ଗୌତମସେନ୍ ହାଁସଦାଃ

ଅଶୀ ଦଶକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟା କଥା ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ହିସାବରେ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ବହୁ ପରିଚିତ । ଗାଳ୍ପିକା ଅପେକ୍ଷା ଔପନ୍ୟାସିକା ଦିଗଟି ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ସମୃଦ୍ଧ । ତଥାପି ଅନେକ ବଳିଷ୍ଠ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରି ସାହିତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ସମାଜ ଓ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଆଦିବାସୀ ସଭ୍ୟତା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ 'ସାମାନ୍ୟ କଥନ', 'ଗଙ୍ଗ ଶିଉଳି', 'ଐକ୍ୟତାନ', 'ମୋକ୍ଷ', 'ଉଲଘଂନ', 'ପୃଥକ ଈଶ୍ୱର'ଓ 'ଭଗବାଁର ଦେଶ୍' ପ୍ରଭୃତି ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି । 'ଉଲଘଂନ'ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିବା ବେଳେ 'ମୋକ୍ଷ' ତାଙ୍କର ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ । ସେହିପରି 'ଭଗବାଁର ଦେଶ୍(୧୯୯୧)' ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଆଦିବାସୀ ସମ୍ୱଳିତ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ ।

'ଭଗବାଁର ଦେଶ୍' ଏପରି ଏକ ଦେଶ ଯେଉଁଠି ମଣିଷର କୌଣସି ଜାତି,ଧର୍ମ,ବର୍ଣ୍ଣ, ରାଜନୈତିକ ପାର୍ଟି ଆଦିର ଚକ୍ରବ୍ୟୁହ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ନୁହେଁ । ସେଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ସମାନ । ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରୁ ହେଉଛନ୍ତି ସେଠାକାର ରାଜା । ବାକି ସମସ୍ତେ ପ୍ରଜା । ସେଠାରେ ମଣିଷର ପରିଚୟ ନିଛକ ମଣିଷ "ରେମୋ" । କେଉଁ ଆଦିମ କାଳରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ନିର୍ବିରୋଧ ପ୍ରବାହ ସାମ୍ୟବାଦର ନିରବଛିନ୍ନ ଜୟଯାତ୍ରା ସତେ ଯେପରି ସାରା ଇଲାକାକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିଛି ।

ଏଇ ଦେଶ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ମାଲକାନ୍‌ଗିରି ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍‌ର ଖଇରପୁଟ୍ ବ୍ଲକ୍ ଅର୍ନ୍ତଗତ ମାଛକୁଣ୍ଡ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ପୂର୍ବଘାଟ ପର୍ବତମାଳାରେ ଥିବା ଏକ କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ ଅଂଶ ବଣ୍ଡା ପର୍ବତ ଢାଲୁରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପାହାଡ଼ ତଳେ ଥିବା ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ୧୪କି.ମି. ଦୂରତାରେ ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନଠାରୁ ୪/୫ ହଜାର ଫୁଟ ଉପରେ ଏହାର ଅବସ୍ଥିତି । 'ଭଗବାଁର ଦେଶ୍' ଲେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଉପତ୍ୟକାରେ ଛତୁ ଟିଲା ପରି ମେଞ୍ଚି ମେଞ୍ଚି ୩୨ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଏହାର କଳେବର ପରିପୁଷ୍ଟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରେ ଏହା ବଢ଼ି ୫୧ଟି ବସ୍ତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି । ଏହି ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଲି ଠାରୁ କଦମ୍ବଗୁଡ଼ା ଯିବାକୁ ହୁଏ । କଦମ୍ବଗୁଡ଼ାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇହଜାର ଫୁଟ ପାଖାପାଖି ପାହାଡ଼ିଆ ରାସ୍ତାରେ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ 'ତୁଳାଗୁରାମ୍' ପଡ଼େ ଏବଂ ଏଠାରୁ ଦୁଇ ହଜାର ଫୁଟ ପାହାଡ଼ିଆ ରାସ୍ତାରେ ଉପରକୁ ଗଲେ ଗୋୟାପଡ଼ା । ଏହାପରେ ଡୁସୁରୀଗୁଡ଼ା ଏବଂ ସର୍ବଶେଷରେ ପଡ଼େ ମୁଦୁଲୀପଡ଼ା ।[୩] ଏଥିରେ ରହିଛି ଆଦିବାସୀ ବଣ୍ଡା ଜାତିର ସମଗ୍ର ଇତିହାସ । ମୁଦୁଲୀପଡ଼ା ଗାଁ ବଣ୍ଡାର ରାଜଧାନୀ । ସେଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ତା'ର ସମାଜ, ତା'ର ସଂସ୍କୃତି । ତା'ର ମହାପ୍ରଭୁ ଭଗବାଁ ହେଉଛି ଏକ ବିଶାଳ ପୁରାତନ ଖଣ୍ଡା । ଯିଏ ବର୍ଷକରେ ଦୁଇଥର(ମତାନ୍ତରେ ତିନିଥର*) ପ୍ରାଚୀନ ବରଗଛ କୋରଡ଼ରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ପୂଜାପାଏ । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏହାକୁ 'ସିଙ୍ଗି-ଆର୍‌କେ' ବା ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରଭୁ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଖଣ୍ଡାର ଲମ୍ବ ୩'ଫୁଟ ଓସାର ୬ ଇଞ୍ଚ ।[୪]

ବଣ୍ଡା ନିଜକୁ, ତା'ର ଜାତିକୁ ଓ ତା'ର ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ବୋଲି ଭାବେ । ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ସେ କେବେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରେନି । ଯଦିଓ ତା ଭାଷାରେ 'ବଣ୍ଡା' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ଲଙ୍ଗଳା' । ପୁଣି ବନ୍-ଡା ଅର୍ଥାତ୍ ବଣରେ ଜାତ ଯୋଗୁଁ ସେ ବଣ୍ଡା ।

ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ଚକ୍ଷୁରେ ଏହି ବଣ୍ଡା ମଣିଷ ନୁହେଁ ବଣମଣିଷ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଦେହରେ ବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ଦାମୀ ଗହଣାଗାଣ୍ଠି ନାହିଁ, ରୂପଚର୍ଯ୍ୟା ନାହିଁ, ମୁହଁରେ ସ୍ନୋ-ପାଉଡ଼ର,କଜ୍ଜଳ-ଲିପ୍‌ଷ୍ଟିକ୍ ନାହିଁ । ମନରେ ଅହମିକା ନାହିଁ, ଛଳନା ନାହିଁ, କପଟତା ନାହିଁ । ସବୁ ସାଦାସିଧା, ସବୁ ଖୋଲାମେଲା । ସବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯାହା ଯେଉଁଠି ଯେମିତି ଥିଲା, ସବୁ ସେଇଠି ସେମିତି ଅଛି, ସାଜିବାର, ସଜାଇବାର ଇଚ୍ଛାନାହିଁ । ସେମାନେ ସଭ୍ୟତାର ପାଳିତ ସନ୍ତାନ ନୁହଁନ୍ତି, ପ୍ରକୃତି ସନ୍ତାନ ।[୨] (ପୃ-୪୨,୪୩)କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଭିତରେ ବି କହି ରଖିବା ଠିକ୍ ହେବ ଯେ "ବଣ୍ଡା ନିରକ୍ଷର,ଅଶିକ୍ଷିତ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଅସଭ୍ୟ ନୁହେଁ । ତା'ର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ରହିଛି ।"[୧](ପୃ-୭) ଏସବୁ ଆମକୁ ବିଚିତ୍ର ଲାଗୁ ପଛେ ତଥାପି ସେଥିରେ ରହିଛି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟ । ଯାହା ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଏହି ସମସ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ଘଟଣାବଳୀକୁ ନେଇ "ଭଗବାଁର ଦେଶ୍" ଗଳ୍ପ ସଂକଳନର ଜନ୍ମ । ଏ ସଂପର୍କରେ ନିଜେ ଗାଳ୍ପିକା ମୁଖବନ୍ଧରେ କହନ୍ତି- "ସତ୍ୟ ଘଟଣାକୁ ସଜେଇ କହିଲେ ଯଦି କାହାଣୀ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ କାହାଣୀ କହିପାର, ମାତ୍ର ସେଥିରେ କାହାଣୀ କମ୍ ସତ୍ୟ ବେଶୀ ।" ସୁତରାଂ ଏହି ସଙ୍କଳନରେ ରହଛି ୧୨ଟି ଗଳ୍ପ ସେଥିରୁ ୯ଟି ବଣ୍ଡା

ସଂପ୍ରଦାୟକୁ ନେଇ(ରେମୋ,ସନ୍‌କି, ମାଉଁସ, ୟଙ୍ଗ୍, ପଶୁଜନ୍ମ, ଲଙ୍ଗସି, ଡାଗୋଇ, ଏକଲବ୍ୟର ଗୁରୁଦୀକ୍ଷା, ଭଗବାଁର ଦେଶ୍) ଦୁଇଟି ପରଜା ସଂପ୍ରଦାୟକୁ ନେଇ(ମୁଣ୍ଡ ଜାମିନୀ, ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନ) ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସଉରା ସଂପ୍ରଦାୟ(ଅକର୍ମଶିଳା)କୁ ନେଇ ରଚିତ ।

ସଙ୍କଳନର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ "ରେମୋ" ଲେଖିକାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତିରୁ ଜନ୍ମ । ଘଟଣାକ୍ରମେ ଲେଖିକା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଫିସରଙ୍କ ସହିତ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ ପରିଦର୍ଶନରେ ଯାଇଥିବାବେଳେ ହଠାତ୍ ବାଘ ମାତିଛି ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଥିବା ଏଜେନ୍ସି ଅଫିସକୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଯିବା ବାଟରେ ସୁରକ୍ଷା କବଚ ଭଳି ଘେରି ରହିଥିଲେ ବଣ୍ଡା ଯୁବକ ଦଳ । "ବାଘ ମଣିଷ ମାରୁ ବଣ୍ଡା ବି ମଣିଷ ମାରୁ । କାହାଠୁ ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚାଇବା ଶ୍ରେୟ ।" ଏହି ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ଆଶଙ୍କାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତିରୁ 'ରେମୋ' ଗଳ୍ପର ଜନ୍ମ । ରେମୋମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ଦୁର୍ବାର ଲାଳସା ଭିତରୁ ଏହି ଗଳ୍ପର ପ୍ରତିନିଧି ଚରିତ୍ର ମେଧାର ଜନ୍ମ । ସେ ଲେଖିକା ଆଉ ସାମ୍ବାଦିକା । ଏହି ଚରିତ୍ରର ଅନ୍ତରାଳରେ ସ୍ୱୟଂ ଲେଖିକା ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଗଳ୍ପ ମ୍ମରେ ସମଗ୍ର ବଣ୍ଡା ସଂସ୍କୃତିର ଚାଲିଚଳଣୀ, ଆଚାର ବ୍ୟବହାର, ରୀତି ନୀତି, ପୂଜା ପାର୍ବଣ, ବିବାହ,ସଂସ୍କାର, ବିଶ୍ୱାସ, ସନ୍ଦେହ, ପ୍ରତିଶୋଧ ପୁଣି ଆତ୍ମୀୟତା ସହିତ ସଙ୍କୋଚ ପଣିଆକୁ ମ୍ମ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କଳାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ପରିବେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ଗଳ୍ପ ଚିହ୍ନାଇ ଦିଏ ଆଦିବାସୀଙ୍କର ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଓ ସହରୀ ସଭ୍ୟତା ଭିତରେ ଥିବା ମାନସିକ ବିକାରକୁ । ଚିହ୍ନାଇ ଦିଏ ପୁଣି ଆଦିବାସୀଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଏବଂ ଦାୟବଦ୍ଧ ସଂପର୍କକୁ ।

ଯେତେବେଳେ ମେଧା ଚରିତ୍ର ବଣ୍ଡାକୁ ନିଜର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ କହିଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ବଣ୍ଡା ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇଛି । ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ ବି ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ତା'ର ଚିନ୍ତାଧାରା ଖୋଲା ଆକାଶ ପରି ବିଶାଳ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ । କାହାସହିତ ତା'ର ଭେଦ ଭାବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଗାଁର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଆପଣାର ପବିତ୍ର ସଂପର୍କ ମ୍ମରେ ବନ୍ଧା । ଗୋଟିଏ ଗାଁର ଯୁବକ ଯୁବତୀ ପରସ୍ପରର ପବିତ୍ର ଭାଇ ଭଉଣୀ । ତେଣୁ ଗାଁରେ ବିବାହ ନିଷେଧ । ବିବାହ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ ସହିତ ସଂପର୍କ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ତା ପାଇଁ ପଡ଼ିଶା ଗାଁରୁ ଆସନ୍ତି ବଣ୍ଡା ଯୁବକ । ଅତୀତରେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଥଚ ଏବେ ଗାଁ ମଝିରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଙ୍ଗରସନ୍(ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ବସା) ଓ ସେଲନି ଡିଙ୍ଗୋ(ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ବସା) ରହିଛି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ପାଗ ଭଲ ଥିଲେ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ(ଯୁବତୀ)ବସା ନିକଟରେ ବାଦ୍ୟର ତାଳେ ତାଳେ ନୃତ୍ୟର ଛନ୍ଦ ମ୍ମରେ ଗୀତ ମ୍ମମରେ ବଣ୍ଡା ଯୁବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରନ୍ତି ।[୨](ପୃ-୪୫) ଭାବ ଦିଆନିଆ ମ୍ମରେ ଯୁବତୀର ମନକୁ ଆୟତ୍ତ କରନ୍ତି । ଗରମ ଚେଙ୍କ ଭିତରେ ପୌରୁଷତ୍ୱର ପରିଚୟ ଦେଇ ଜିଣି ନିଅନ୍ତି ପ୍ରେମିକାର ମନକୁ । ଆଉ ବିବାହ କରି ବସନ୍ତି ନିଜଠାରୁ ବୟସରେ ଦଶ ବାର ବର୍ଷ ବଡ଼ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ(ଯୁବତୀ)କୁ । ଏସବୁ ଭିତରେ ସାଂସାରିକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବଣ୍ଡା ନାରୀଟିଏ ହୋଇଯାଏ ସଂସାରୀ । ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ଟେକି ବସେ, ଠିକ୍ ସନ୍‌କି ଟୋକୀ ପରି ।

'ସନ୍‌କି'ଗଳ୍ପରେ ବଣ୍ଡା ନାରୀର ଭଲ ପାଇବା, ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରାୟଣତା ସହିତ ତ୍ୟାଗକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ । ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ନାୟିକା ସନ୍‌କି ବଣ୍ଡା ଯୁବତୀର ପ୍ରତିନିଧି ଚରିତ୍ର । ସେ ଯୁବତୀ ଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରେମ କରିଛି ବୁଦେଇକୁ । ଖଣ୍ଡେ ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା ଆଣି ବୁଦାର ଖୋଲା ଛାତିରେ ଚେଙ୍କ ପକାଇ ପରୀକ୍ଷା କରିଛି ତା'ର ପ୍ରେମକୁ । ତା'ପରେ ବିବାହ କରିଛି ବୁଦାକୁ । ବାହାଘର ପରଠୁ ସନ୍‌କିର ଚିନ୍ତା ବଢ଼ିଛି । କେମିତି ତା'ର ଦଶ ବର୍ଷର ଝର(ସ୍ୱାମୀ)କୁ ଭେଣ୍ଡା କରିବ, ମଣିଷ କରିବ । ତେବେ ସିନା ତା'ର ବୁଢ଼ୀ ଦିନକୁ ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଆଶ୍ରାଦେବ, ଦାନା ଦବ, ତାକୁ ମଲା ଯାଏ ଚଳାଇବ । ନହେଲେ କିଏ କାହାର ? ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଟିଏ ଲୋଡ଼ା ବଣ୍ଡା ନାରୀର । ବଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା ମରିବା ପାଇଁ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ସାଥୀଟିଏ ବେଶୀ ଦରକାର ।[୧](ପୃ-୩୫) ନିଜ ହାତରେ ଚାଷ କରେ ବଣ୍ଡାନାରୀ । ଘରର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଏ । ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାମୀକୁ ଆରାମ ଦିଏ । ନିଜ ଦେହକୁ, ନିଜ ରୂପକୁ ଦେଖେ ନାହିଁ । ସକାଳ ଠାରୁ ସଞ୍ଜଯାଏ ତା'ର କେବଳ ପେଟ ଚିନ୍ତା । କ୍ଳାନ୍ତିହୀନ ଜୀବନ ଚିନ୍ତା ହିଁ ତା'ର ସୁଖ ଆନନ୍ଦ, ଗର୍ବ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ପଣିଆ । ସେ ଭାବେ ସ୍ୱାମୀକୁ ଯଦି ନିଦକ ଆରାମ ଦେଇ ନ ପାରିଲା ତେବେ ସେ କି ସ୍ତ୍ରୀ ଜନ୍ମ । ଏ ସବୁ ତ୍ୟାଗ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଭିତରେ ବି ବେଳେବେଳେ ସ୍ୱାମୀକୁ ଆକଟି ପାରେନାହିଁ । ଫଳରେ ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷ ନରହନ୍ତା ପାଲଟିଯାଏ ଆଉ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଜେଲ୍ ଜୀବନ କଟାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଆକଟି ବସୁ ବସୁ ନିଜେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଶରର ଶିକାର ହୋଇଯାଏ ବୁଦେଇ ଟୋକୀ ପରି ।

'ମାଉଁସ' ଗଳ୍ପରେ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟିଛି । ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ବୁଦେଇ ସ୍ୱାମୀର ଶରରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛି । ମୃତ୍ୟୁଅନ୍ତେ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ନିଆଯାଇଛି ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ । ସେଠାରେ ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁ କରୁ ଶବଟି ପଚି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରିଛି । ଶେଷରେ ସାନ୍ଧୁ ନାଏକର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ସରିଛି । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ରିପୋର୍ଟ ଭିତରେ ବଣ୍ଡାସମାଜ ସବୁଦିନ ଏପରି ତଳିତଳାନ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଆଉ ସାନ୍ଧୁ ନାଏକଙ୍କ ପରି ଲୋକ କିଛି ଉପୁରି ପଇସା ପାଇ ବେଶ୍ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଟଙ୍କାରେ ମାଉଁସ ଖାଇବାର ଅଭିଳାଷକୁ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ

ସେ ଭିତରେ କିପରି ନିଜେ ମ୍ନ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି ତାହା ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

'ୟଙ୍ଗ୍'ଗଳ୍ପ ମ୍ନରେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ମାଆ ପ୍ରତି ଥିବା ମମତା ଓ ବିଶ୍ୱାସର କଥା କୁହାଯାଇଛି । ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛି ସୁଖ ସୁବିଧା ହସ ଖୁସି ଥାଇପାରେ; ହେଲେ ମାଆ ପରି ସତ୍ୟ ଓ ବାସ୍ତବ କିଛି ନ ଥାଇପାରେ । ପୃଥିବୀପରି ମାଆର ମମତା ଓ ସ୍ଥିତି ମ୍ନ ଅନେକ ବିଶାଳ । ଘଟଣା କ୍ରମରେ ସୋମା କିର୍ସାନୀ ମଣିଷ ମାରି ଜେଲ୍ ଯାଉଛି । ଏହି ଘଟଣାରେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଯେତିକି କାନ୍ଦୁଛି ତା'ଠୁ ବେଶୀ ଦିନ କାନ୍ଦିବ ଭଉଣୀ ଓ ମାଆ ଜୀବନସାରା କାନ୍ଦିବ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ ସେ ଦୁଇଗାଲକୁ ରାମ୍ପୁଡ଼ି ବିଦାରି ରକ୍ତ ନିଗାଡ଼ି କଳା କରି ସାରିବ । ସେହି ରକତ ଦାଗ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖର ପ୍ରମାଣ ହୋଇରହିବ । ଆଜି ସୋମାକୁ ବିଦାୟ ଦେବାପାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ଗାଁର ମୁଖିଆ ସହିତ ସମସ୍ତେ । ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଣିଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରୁ ପେଜମିଶା ଭାତ ତାଙ୍କୁ ଖୁଆଉଛନ୍ତି । ଗଲାବେଳକୁ ୟଙ୍ଗ୍(ମାଆ) ଆକୁଳରେ ସୋମାକୁ ଚାପି ଧରୁଛି । ଗାଡ଼ି ଚଢିବା ଭିତରେ କିଏ ଟଙ୍କାଟିଏ ବଢାଇ ଦେଉଛି ତ କିଏ ଧୁଙ୍ଗିଆଟାଏ, ପାନିଆଟାଏ, ଗାମୁସା ଖଣ୍ଡେ ତ ପୁଣି କିଏ ନିଜ ଦିହରୁ ତରତର କାଢି ମଇଳା ଛିଣ୍ଡା ଗଞ୍ଜିଟାଏ ବଢାଇ ଦେଉଛି । ଏସବୁ ଭିତରେ ଜିନିଷ ଅଳପ ହେଲେ ହେଁ ଶରଧା ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ରହିଛି । ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବା ଯାଏ ୟଙ୍ଗ୍ ଜିପ୍ ଭିତରକୁ ବେକ ବଢାଇ ସୋମାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଛି– "ସିନ୍‌ତା କରିବୁନିରେ ସୋମା, ଦୁଃଖ କରିବୁନି– ଜେଲ୍‌ରେ ଭଲରେ ଭାତ ଡାଏଲ ଖାଇ ରହିବୁ । ତୋର ଲାଣ୍ଡା(ମହୁଲ ମଦ) ମୁଁ ସାଇତି ଥିବି । ତୋର ସଲପ ଗଛ ମୁଇଁ ଜଗିଥିବି । ତୋର ପିଲା(ପୁତ୍ର) ଟୋକୀ(କନ୍ୟା)କୁ ମୁଇଁ ସାଇତିବି ! ତୋ କିମିଅ(ସ୍ତ୍ରୀ) ଆଉଠେଇ ଗଲେ ଯିବ, ମୁଁ ତ ଅଛି । କିଏ ଜାଣେ– ଏତେ ବର୍ଷ ମୁଇଁ ବଞ୍ଚିଥିବି କି ! ମୁଇଁ ନ ବଞ୍ଚିଲେ ପାଟଖଣ୍ଡା ମହାପ୍ରୁ ଅଛି, ସିଙ୍ଗି ଆରକେ(ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା) ଅଛି, ଡାଲଖାଇ ବାଟ ଠାକୁରାଣୀ ଅଛି । ମୁଁ ଯଦି ମରିଥିବିରେ ସୋମା, ମୋର ଡୁମ୍ବା ଥିବ ତୋ ଘରର ମଝି ଖୁଣ୍ଟରେ । ତୋ ପିଲା ଟୋକୀଙ୍କୁ ବିପଦ ଆପଦରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବ । ତୋ ବାଟକୁ ଚାହିଁ ବସିଥିବ ମୋର ଜିଓ(ଆତ୍ମା) ଡୁମ୍ବା ହୋଇ । ତୋର ସବୁ ସେମିତି ଥିବ । ତୁ ସିନ୍ତା ନାଇଁ କରି ।"[୧](ପୃ– ୮୦) ଏସବୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଜଣେ ମା'ର କେବଳ ମମତ୍ୱବୋଧ ନୁହେଁ ଇହକାଳ ପରକାଳର ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ କଥା ମ୍ନ ଗାଳ୍ପିକା ସୂଚେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବଣ୍ଡାଜାତିରେ ପୁତ୍ର ବିଭାହେଲେ ବାପା ମାଆଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହେ ସତ; ମାତ୍ର ମାଆଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ସନ୍ତାନ କେବେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହି ନ ପାରେ । ତେଣୁ ଜିପ୍ ଛାଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ମାଆ ନିଜ କଥା ଚିନ୍ତା ନ କରି ତା'ର ପିଠିରେ ବାନ୍ଧିଥିବା ଛିଣ୍ଡା କନାଖଣ୍ଡକୁ ମ୍ନ ସେ ସୋମାକୁ ଦେଇ ଦେଇଛି । ସୋମା ମ୍ନ ସେଇ ମଇଳା କନା ଖଣ୍ଡକର ବିଚିକିଚିଆ ଗନ୍ଧ ଭିତରେ ମାଆର ବାସନାକୁ ବାରି ପାରୁଥିଲା । ଆଉ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା– "ଆକାଶ ବି ମିଛ ହୋଇପାରେ ହେଲେ ୟଙ୍ଗ୍ ମିଛ ହୋଇ ନ ପାରେ । ବା' ଆକାଶ ଭଳି ବାହାରକୁ ସତ ହେଲେ ବି ମିଛ ହୋଇପାରେ, ହେଲେ ମାଟି ଭଳି ୟଙ୍ଗ୍ ସତ ୟଙ୍ଗ୍ ମିଛ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯୁଆଡେ ଗଲେ ମାଟି ଯେମିତି ପାଦତଳେ ତଳେ ଚାଲିଥାଏ– ୟଙ୍ଗ୍ ସେମିତି ଛାଇପରି ଥାଏ ପଛେ ପଛେ– ମରଣ ପରେ ବି ଡୁମ୍ବା ହୋଇ ଘୁରୁଥାଏ; ବେଷ୍ଟକୁ ଗଲେ ଲଟାକୁ ଗଲେ, ଜେଲ୍‌କୁ ଗଲେ । ତେଣୁ ୟଙ୍ଗ୍ କେବେ ମିଛ ହୋଇ ନ ପାରେ ।"[୧](ପୃ–୮୨)

'ପଶୁଜନ୍ମ'ଗଳ୍ପରେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ପଶୁପ୍ରେମ ଓ ଅଜବ ଚାଲିଚଳଣୀକୁ ଦେଖେଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସଭ୍ୟ ମଣିଷ ତାକୁ 'ପଶୁ' ସହିତ ତୁଳନା କରିବାକୁ ବି ପଛାଏନାହିଁ । ଏସବୁ ଶୁଣିକି ବଣ୍ଡା ମ୍ନ ନିଜ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଣେ– ତଳର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ବଣ୍ଡା ଜାତିର ସବୁ କଥାକୁ ଓଲଟା ଅର୍ଥ କିସ୍ ପାଇଁ କରନ୍ତି ? 'ରେମୋ' କ'ଣ ମୁଣ୍ଡୁଷ୍ ଦିହ ନେଇ ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ପଶୁଜନ୍ମ ପାଇଛି ।[୧](ପୃ– ୮୩) ତେବେ ଏହି ଗଳ୍ପର ନାୟକ ହେଉଛନ୍ତି ବୁଦା କିର୍ସାନୀ । ସେ ମଣିଷ ମାରି ଜେଲ୍ ଯାଇଥିଲା । ଜେଲ୍‌ରୁ ଫେରି ଆସି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ତା'ର କିଛିନାହିଁ । ଭୂମି, ଭାରିଜା, ଗୋରୁ, ହଳ ଲଙ୍ଗଳ, ସଲପ ଗଛ ସବୁକୁ ମଙ୍ଗଳା ଅକ୍ତିୟାର କରିନେଇଛି । ବଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ରେ ଏମିତି ଚାଲେ । ଯୋର ଯାର୍ ମୁଲକ୍ ତାର୍ । ସରକାରୀ ରେକର୍ଡ ବୋଲି କିଛି ନ ଥାଏ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର । ଯିଏ ଯୋଉଠି ପାରିଲା ଡଙ୍ଗର କାଟି ଚାଷ କଲା । ସେ ଜାଗାକୁ ଅକ୍ତିଆର କଲା । ଅବଶ୍ୟ ଭାରିଯା ଝିକିଥିଲେ(ଜରିମାନା) ଦେବାକୁ ହୁଏ । ମଙ୍ଗଳା ମ୍ନ ପଞ୍ଚାୟତ ସାମ୍ନାରେ ଗୋରୁ ପଟେ, ରନ୍ଧାଭାତ ଦି'ଗଉଣି, ଦି'ଟଙ୍କା ଦେଇ ବୁଦାର ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କଲା । ଅପରପକ୍ଷେ ବୁଦା ବି ଏହି ସର୍ଗତ ଟଙ୍କାରେ ଗାଁ ବାଲାକୁ ଭୋଜିଦେଇ ଜାତିରେ ମିଶିଛି । ମିଶିଲା ସିନା ହେଲେ ଘର ଦ୍ୱାର ତା'ର ନାହିଁ, ଖାଲି ଡିହ ଟିକକ ରହିଛି । ମନ ଦୁଃଖରେ ସେଠି ବସିଥିବା ବେଳେ କୁଁ କୁଁ ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମେ ଡରିଯାଇ ୟଙ୍ଗ୍‌ର ଡୁମ୍ବା ବୋଲି ଭାବିଲା । ଫେରି ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ କସରା କୁକୁର ଛୁଆ । ତାକୁ ପାଖକୁ ଆଣି ନାଁ ଦେଲା'କାବ୍‌ରା' । କ୍ରମେ ବଢିଲା କାବ୍‌ରା । ଦିନେ ମାଂସ ଖାଇବାର ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ତା'ର କାନ ଓ ଲାଞ୍ଜଟିକୁ କାଟି ପୋଡ଼ି ଖାଇଲା । ମାଂସ ଖାଇବାର ପରିତୃପ୍ତି ମିଳିଲା ସିନା ହେଲେ କାବ୍‌ରା ଧାଇଁ ପଳାଇ ଯିବା ଭିତରେ ବୁଦା ଏକାକୀପଣ ଅନୁଭବ କରିଛି । ନିଜ କୃତକର୍ମର ଅନୁତାପ ଜ୍ୱାଳାରେ ଲିଡ଼ରବାବୁ ପାଖକୁ ଗଲା । ଢେର କାନ୍ଦିଲା ତା ପାଖେ । ହୁଏତ ସେତିକି କାନ୍ଦି ନ ଥିବ ତାଙ୍କ ବାପା ମାଆ ମଲାବେଳକୁ । ତେଣୁ ଏସବୁ ଦେଖି ଅନେକେ ଥଟ୍ଟା କଲେ । ଲିଡ଼ର ବାବୁ ମ୍ନ ତାକୁ ପରିହାସ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟ ଭିତରେ କାବ୍‌ରା ଫେରି ଆସିଛି ତା'ର ମାଲିକ ପାଖକୁ । ଏହି ଘଟଣା

ଭିତରେ ବୁଢା ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଏ ସହରୀ ବାବୁମାନେ ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ତାକୁ କାବ୍‌ରା ଠିକ୍‌ରେ ବୁଝିପାରିଛି । ହୁଏତ ସେ ପଶୁ ଜନ୍ମ ପାଇ ନ ଥିଲେ ଏହାର ଅର୍ଥ ମ୍ଭ କହିପାରିଥାନ୍ତା । ସମଗ୍ର କାହାଣୀ ଭିତରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଭାବାବେଗ ଓ ବୋଧଶକ୍ତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠତାକୁ ହିଁ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

'ଲଙ୍ଗ୍‌ସି'ଗଳ୍ପରେ ବଣ୍ଡା ସମାଜର ଛାଡ଼ପତ୍ର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ବଣ୍ଡାଯୁବକ ଶୁକ୍ରା ମାନ୍ଦ୍ରା ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଦେଇକୁ ପିରି ଘାସ ଛିଡ଼େଇ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇଛି । ବଣ୍ଡା ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭିନ୍ନ ବିବାହ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଯେପରିକି- ସିବଂ ବାହାଘର(ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିବାହ), ଦାମଙ୍ଗ-ଦାଙ୍ଗ ବିବାହ(ଡାଲିଭାତ ବିବାହ) ଏବଂ ଉଦଲାରାଂଗୁନା(ସୁତୁରେଇ ବିବାହ) ଇତ୍ୟାଦି । ସିବଙ୍ଗ ବିବାହ ସାଧାରଣତଃ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଆୟୋଜନ କରିଥାନ୍ତି । ବିବାହର ସାତଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବଣ୍ଡା ଗ୍ରାମର ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ନାଚ ଗୀତର ଆୟୋଜନ କରିଥାନ୍ତି । ନାଚଗୀତ ସହିତ ଭୋଜି ଭାତରେ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଦାମଙ୍ଗ ଦାଙ୍ଗ ବିବାହରେ ଏସବୁ ଆୟୋଜନ କରାନଯାଇ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଭାବରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରାଯାଇଥାଏ ।[୨](ପୃ-୫୨) ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ବିବାହ ବ୍ୟୟ ବହୁଳ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଶେଷଟି ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟରେ କରାଯାଇପାରେ । ଏଠି ଜୋଲା ଟଙ୍କା(କନ୍ୟାସୁନା) ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଏହି ବିବାହରେ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ସାତ ଆଠ ଦିନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହନ୍ତି । ପରେ ଫେରି ଆସି ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ବାପାଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହେ । ତା'ପରେ ଉଭୟଙ୍କର ବିବାହ କରାଯାଇଥାଏ । ବଣ୍ଡା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିବାହ ମାମଲାରେ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀର ରାୟ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ବିବାହ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୋଇଉଠେ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାପରେ ବି ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଅନ୍ୟ କାହା ସହିତ ଡିହ ବସାଇ(ବିବାହ କରିବା) ପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କଥା ଦେଇ ବଣ୍ଡା କାହାକୁ ନିରାଶ କରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ବୁଦେଇ ମ୍ଭ ଶୁକ୍ରାକୁ କଥା ଦେଇଥିଲା-"ତାକୁ ସେ ପାଳିବ, ପୋଷିବ, ଖୋଇବ, ତା'ର ଯତନ ନବ, ତାକୁ ଘଷିମାଜି ଗାଧୋଇ ଦବ,ତାକୁ ସଂସାରର ଭଲ ମନ୍ଦ ବତାଇବ, ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଧାଙ୍ଗଡ଼ା, ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀର ଅକୁହା ସଂପର୍କ ଶିଖାଇବ, କା ବିଲ ବାଡ଼ିର ଯତନ ନବ, ତା ସଲପ ଗଛରୁ ରସ ଝରେଇବ, ଆଉ ଶେଷରେ ତା ପିଲା ଟୋକୀର ମା' ହେବ ତା-ବନ୍‌ସୋ(ବଂଶ) ବଢେଇବ ।"[୧](ପୃ-୧୦୯) ତାପରେ ଦୁହେଁ ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘଟଣା କ୍ରମରେ ଏକ ଅଘଟଣ ଘଟିଛି । ମଇତର ଭାଇକୁ ମାରି ଶୁକ୍ରା ଜେଲ୍ ଯାଇଛି । ସେଠାରେ ଚଉଦ ବର୍ଷ ରହିଛି । ଜେଲ୍‌ରେ କଏଦୀଙ୍କୁ ଦରୀ, ଟୁଆଲ୍, ଚାଦର ସହିତ ଅକ୍ଷର ଗଣନା ମ୍ଭ ଶିଖାଯାଏ ଏବଂ ଏ ଭିତରେ ବଣ୍ଡାଟିଏ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ନିଜ ଗାଁକୁ ଫେରେ । ଶୁକ୍ରା ମାନ୍‌ଦ୍ରା ଜେଲ୍‌ରେ ମେଟ୍ କାମ କରିଛି । ମାସକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ମଜୁରୀ ପାଏ । ଚଉଦ ବର୍ଷର ସବୁତକ ଟଙ୍କା ଏକାଠି କରି ବାଷଠି ଟଙ୍କା ଦିଆଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ ବରଂ ସେ ଖୁସି ହୁଏ ଯେ ତା'ର ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ମିଳିଯାଇଛି । କାହିଁକି ନା ତାକୁ ଠିକ୍‌ରେ ହିସାବ ମ୍ଭ କରି ଆସେନାହିଁ । ଅଥଚ ଗାଁକୁ ଆସିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି ସେ ନିଜକୁ ଭାବେ । ଯାହାର ପରିଣାମସ୍ୱରୂପ ଜୀବନଠୁଁ ବେଶୀ ଭଲ ପାଉଥିବା ବୁଦେଇକୁ ଆଉ ପସନ୍ଦ କରି ନାହିଁ । ନାମକୁ ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଟଙ୍କାର ଅହଂକାର ଭିତରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି । ସିଲେଇଗୁଡ଼ାର ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ସନ୍‌କି ଟୋକୀକୁ ବାହାହେବ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ବୁଦେଇକୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇଛି । ତଥାପି ବଣ୍ଡୁଣୀ(ବୁଦେଇ) କେବେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିନି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳି ସେ ମ୍ଭ ବଞ୍ଚିଛି ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ।

'ଡାଗୋଇ'ଗଳ୍ପରେ ବଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସବୋଧର କଥା ରହିଛି । ଏଥିରେ ବଣ୍ଡାମାନେ ନିଜର ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସବୋଧକୁ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଯାହା ଫଳରେ ତାହା ସୁଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କୁଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ମହାପ୍ରଭୁ ପାଟଖଣ୍ଡା ହିଁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଡା ପାଖକୁ ପଠାନ୍ତି । ଯିଏ ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରିବ, ଲୋଭଗ୍ରସ୍ତ ହେବ, ଧର୍ମକୁ ଦ୍ୱାହି ଦେବ ତାକୁ ଠିକ୍ ବାଟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ମହାପ୍ରଭୁ ଡୁମ୍ବା, ଡାଇନି, ଦେବତା ଆଦିକୁ ପଠାଇ ବଣ୍ଡାକୁ ହଇରାଣ କରିବ । ତେଣୁ ବଣ୍ଡା ଦେବତାକୁ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ନୁହେଁ ଅମଙ୍ଗଳ ନ କରିବାପାଇଁ ପୂଜା କରେ । ଭକ୍ତିରେ ନୁହେଁ ଭୟରେ ତା ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ । ଯେତିକି ବାଘ, ଭାଲୁ, ସାପ, ଗୟଳ, ଭୂତ ପ୍ରେତକୁ ଡରେନି ସେତିକି ଡରେ ଦେବତାକୁ । ବାଘ, ସାପ, ଡୁମ୍ବା ତ ସଭିଏଁ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ବଂଶଧର । ସେମାନେ ବଣ୍ଡାକୁ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡେ ଜଗିଥା'ନ୍ତି । ଧରମ ହୁଡିଲେ ଅଶୁଭ କରନ୍ତି । ନଚେତ୍ ସେମାନେ ଉପକାରୀ । ଏହି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଡା ବନି(ରକ୍ତ) ଦେଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରେ । ଆଉ ବଳି ପୂଜା କରୁ କରୁ ସାଉକାର ପାଖରେ ନିଜେ ମ୍ଭ ବଳି ହୋଇ ପଡ଼େ ଅନେକ ସମୟରେ । ସେଥିପାଇଁ ସାରା ଜୀବନ ବି ଗୋତି ଖଟିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଗଳ୍ପର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବୁଢା ବାକ୍ରି ପାଣ୍ଡ୍ରି ଟୋକୀକୁ ପ୍ରେମ ବିବାହ କରିଛି । ବାହାଘର ପରେ ବଣ୍ଡା ବାପା ମାଆଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଘର କରି ରହେ । ତା'ପରେ ସେଇଠୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ନାନା ପ୍ରକାର ପୂଜା, ବିରୁ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀର ସଂସାରକୁ ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗୁପାସି, ବୁରୁସୁଙ୍ଗ, ଟାକୁରାନି,ବାକୁରାନି, ହୁଣ୍ଡି, ଡୁମ୍ବା, ଡାଇନି, ଡାଗୋଇ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏମାନେ ଖାଲି ରକ୍ତ, ମାଉଁସ,ଅଣ୍ଡା ଓ ମଦ ଖୋଜିବେ । ପୁଣି ସେ ଭିତରୁ ଡାଗୋଇ ଦେବତା ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର । ସେ ବଣ୍ଡାର ଗୃହ ଦେବତା । ଡାଗୋଇ ଗୁରାଙ୍ଗ ପୋଇ ଘର ଭିତରେ ରହେ । ବାହା ହେବା ପରେ ନିଜ ପାଇଁ, ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ଓ ପରିବାରର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଅତି ବେଶିରେ ତିନି ଥର ପୂଜାକରି ଏହାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରେ । ତା ଠାରୁ ଅଧିକା ପୂଜା କରି ହେବ ନାହିଁ । ବିଧି ନିଷେଧ । ସେତିକିରେ ଯଦି ରୋଗ

ଭଲ ନ ହେଲା ବା ବିପଦ ନ କଟିଲା ତେବେ ଆଉ ଯେତେ ଯାହା କଲେ ବି ପରିଶ୍ରମ ବୃଥା । ଡାଗୋଇ ହେଉଛି ବଣ୍ଡାର ସର୍ବଶେଷ ରୋଗ ବାରେଣୀ ସୁରଙ୍ଗ(ଔଷଧ) । ତେଣୁ ପାଣ୍ଡ୍ରୀଟୋକୀ ପାଇଁ ଚାଲିଛି ଡାଗୋଇ ଗିଗେ ।ଏଇଟା ତାଙ୍କର ଶେଷ ଡାଗୋଇ ଗିଗେ । ତା ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇଟା ଡାଗୋଇ ଗିଗେ ସରିଯାଇଛି । ପାଣ୍ଡ୍ରି ମାଆ ହେବ ବୋଲି ଏ ପୂଜା ନେବେ ଡାଗୋଇ । ତେଣୁ ଗାଈର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ନୂଆ ଡଙ୍ଗରକୁ ବନ୍ଧା ପକାଇ ଡାଗୋଇ ଗିଗେ କରାଗଲା । ସଫଳ ହେଲା ବୋଲି କହି ଦିଶାରୀ ମ୍ନ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ଅନ୍ୟ ଏକ ଡାଗୋଇ ଗିଗେ ପୂଜା କରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ଦେଖାଗଲା ପାଣ୍ଡ୍ରିଟୋକୀ ଜୀବନରେ ଆଉ ନାହିଁ ମରିଯାଇଛି । ଏ ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଗାଁ ପରିଭ୍ରମଣରେ ଆସି ଲୋକଙ୍କୁ ସଚେତନ କରୁଛନ୍ତି ଯେ-”ଗାଁ ଗାଁରେ ମୁଣ୍ଡ ଜ୍ୱର ମାଡୁଛି । ରୋଗ ପବନରେ ଉଡୁଛି । ସରକାର ସୁରଙ୍ଗ(ଔଷଧ) ପଠେଇଛି ବ୍ୟବହାର କର । ନଚେତ୍ ଗାଁ ପଦା ହୋଇଯିବ ।” କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବଣ୍ଡାର ଏଥିପ୍ରତି ଖାତିର ନାହିଁ । ତୀର କାଣ୍ଡ ଧରି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ଆଉ ଦିଶାରୀ ଡାଗୋଇ ଘଉଡିବା ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଛି-”ଏ ଗାଁରେ ରୋଗ ନ ପଶୁ, ବାଘ ନ ପଶୁ, ମରଣ ନ ପଶୁ ।”[୧](ପୃ-୧୩୧)ଏ ଗଳ୍ପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବାର ଚିତ୍ର ରହିଛି । କେବଳ ଯେ ବଣ୍ଡାମାନେ ଏପରି କରନ୍ତି ତା ନୁହେଁ ଅନେକ ଆଦିବାସୀମାନେ ମ୍ନ ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେତେଜଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଚେତନ ହେବା ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ନୂତନ ଶିକ୍ଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେଣି ।

‘ଏକଲବ୍ୟର ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ’ ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକା ଆଦିବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ନିଚ୍ଛକ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏଠି ଥିବା ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ଚରିତ୍ର ସୋମ୍ରା ଭଳି ଅନେକ ଆଦିବାସୀ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଜି ସରକାର ଆଶ୍ରମସ୍କୁଲ ଗଢି ଦେଇଛନ୍ତି ସତ; ମାତ୍ର ଗୁରୁବାପାମାନେ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ସୁଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି ସେପରି ସୁଯୋଗ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆଦିବାସୀ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଯାହା ଫଳରେ ସୋମ୍ରା ଭଳି ଅନେକ ଆଦିବସୀ ପିଲା ଯେଣତେଣ ଭାବରେ ପାସ୍ କଲାପରେ ଯେତେବେଳେ ସରକାରୀ ଚାକିରୀଟିଏ ପାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ନିଜ କାମକୁ ନିଜେ ମ୍ନ ଠିକ୍‌ରେ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସୋମ୍ରା ଏହାର ବିରୋଧ କରିଛି । ସେ କାହାରି ଦୟା କିମ୍ବା ଅନୁକମ୍ପା ଭିତରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁନି । ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗୁରୁବାପାମାନଙ୍କର ପରାପର ଭେଦାଭେଦରୁ ସୃଷ୍ଟ ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମୂଳପ୍ରାଟନ ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି । ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୁଇ ଆଖିକୁ ବିନ୍ଧି ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛି । ସେ ଅନୁଭବ କରିଛି ବଣ୍ଡା ପାଇଁ ଏହି ସ୍କୁଲଠାରୁ ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ଶିକ୍ଷିତ ହେବା ଭଲ । କାରଣ ସେଠି ଜେଲ୍ ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ସହରୀ, ଜଙ୍ଗଲୀ, ପାହାଡ଼ି- ସମସ୍ତେ ଖୁଣି, ଚୋର,ଡକାଏତ । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ସମାନ ।

‘ଭଗବାଁର ଦେଶ୍’ଗଳ୍ପ ଏହି ସଙ୍କଳନର ଶେଷ ତଥା ଶିରୋନାମା ଗଳ୍ପ । ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଆଦିବାସୀ ବଣ୍ଡା ଓ ସହରୀ ସଭ୍ୟତାର ଧର୍ମୀୟ ଭାବନା ଉପରେ ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ଚିତ୍ର ଦେଇଛନ୍ତି ଗାଳ୍ପିକା । ଗଳ୍ପର ମୁଖ୍ୟ ନାୟିକା ଲଛମୀ ସୀସା । ବଣ୍ଡା ଜାତିର ପୁରୋହିତ । ସେ ମ୍ନ ମଣିଷ ମାରି ଜେଲ୍ ଯାଥିଛି । କାରଣ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ରୋଗ, ଦୁଃଖ, ବାଘ,ସାପ,ଆପଦ ବିପଦକୁ ସିନା ଗାଁରୁ ଘଉଡ଼ାଇ ପାରୁଛି; ହେଲେ ବଣ୍ଡା ଜାତିର ମନ ଭିତରୁ ରାଗ ହିଂସାକୁ ତଡ଼ି ପାରିନାହିଁ । ସେ ମନ୍ତ୍ର ତାକୁ ଜଣାନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଲଛମୀ ଆଗପଛ ଭାବି ହୁଏ । ସେ ଜାଣେ ମରାମରି ଭଲ ନୁହେଁ, ତଥାପି ରାଗରେ ଅଣାୟତ୍ତ ହେଲେ ବଣ୍ଡା ମଣତଷ ମାରେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବଣ୍ଡାର ଅନେକ ଭଲଗୁଣ ଅଛି । ଯେପରି ବଣ୍ଡା ଗାଁରେ ଜଣେ ଖାଇ ଆଉ ଗଣେ ଉପାସ ରହେନାହିଁ । ଏଠି ଭିକାରୀ ଠାରୁ ଧନୀ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ସମସ୍ତେ ଭାଗବାଣ୍ଟି ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଜମି ପାଇଁ, ଧର୍ମ ପାଇଁ କେବେ ହଣାକଟା କରନ୍ତିନାହିଁ । ପୁଣି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଏବଂ ଛୋଟ ଛୁଆଙ୍କ ଉପରେ କେବେ ଅସ୍ତ୍ର ଉଠାନ୍ତିନାହିଁ । ସମକକ୍ଷକୁ ମାରେ ବଣ୍ଡା ପୁରୁଷ । ଲଛମୀ ସିସା ଜେଲଲ୍‌ରେ ଥିବା ସମୟରେ ସହରୀ ଚୋରଠୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି ଯେ ଆଜିକାଲି ଧର୍ମ ନାମରେ ସଭ୍ୟ ଜଗତରେ ସବୁଠୁ ବେଶୀ ହଣାକଟା ଦଙ୍ଗା ଚାଲିଛି । ପୁଣି କୁଆଡ଼େ ଭଗବାନ ଏକ ନୁହନ୍ତିଅନେକ । ଯେପରି - ଆଲ୍ଲା, ଈଶ୍ୱର, ଯିଶୁପ୍ରଭୃତି । ଦିନେ ହାଟରୁ ଫେରିଲା ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଚାଳଘରର କାନ୍ଥରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ହୋଇଛି- ”ନ ପୂଜ ପାଷାଣ ପୂଜ ହେ ନର ନାରାୟଣ ।”ଅଥଚ ଭିତରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ପାଷାଣ ମୂର୍ତ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ,ମହେଶ୍ୱର । ଆଉ ସାମ୍ନାରେ ମୁଠାଏ ଭୋଗ ପାଇଁ ବୁଲୁଥିବା ଭୋକିଲା ପିଲାଙ୍କୁ ମାରି ଗଡ଼ାଉଛନ୍ତି ପୂଜକନାରାୟଣ ପ୍ରଧାନ । ଛୁଆକୁ ଭୋ ଦେଉନ- କାହିଁକି ? ପଚାରିଲା ବେଳକୁ ଯାଯା ପଳା ,ଠୁ । ତୁ ବଣ୍ଡଶ, ଛୋଟ ଜାତି କହି ତଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି । ମୁଁ ବି ବଣ୍ଡା ଜାତିର ପୂଜାରୀ କହିଲା ବେଳକୁ ସେ କହୁଛନ୍ତି-”ବ୍ରାହ୍ମଣ ନ ହୋଇ ପୂଜାରୀ ? ତୁ କି ଜାତି ? “ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ ଭିତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଅହଂକାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ସତେ ଯେପରି ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମ ତାଙ୍କର ଏକ ଚାଟିଆ ବ୍ୟାପାର । ତାଙ୍କ ଛଡା କେହି ପୁରୋହିତ କାମ କରି ପାରିବେନାହିଁ । ଏହା ଯେ ଏକ ବୃତ୍ତି ଏ କଥା ଲଛମୀ ସିସା ପରି ଆଦିବାସୀ ପୂଜାରୀ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ ଶିଖିବା ଉଚିତ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଲଛମୀ ସିସା କହୁଛି-”ମୁଁ ଜାତିରେ ବଣ୍ଡା, ଆମର ଗୋଟିଏ ଜାତି । ମୁଁ ପୂଜାରୀ ବେଉସା କଲେ ବି ମୁଁ ସାନ କି ବଡ଼ ନୁହେଁ । ଗାଁର ସୁବିଧା ପାଇଁ ମୁଦୁଲି ନାଏକ କାମ କରେ, ସିସା ପୁରୋହିତ କାମ କରେ, ଧାଙ୍ଗରା ମାଝି ବେହେରା କାମ କରେ, ଚାଲାଣ ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ ଖବର

ନେବା ଆଣିବା କରେ, କିର୍ସାନୀ ବାଘ ମାତିଲେ ବିପଦ ଆସିଲେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆଗ ବାହାରେ । ହେଲେ ଏଠିରେ ସାନ ବଡ଼ କେହି ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ।"[୧](ପୃ-୧୬୪) ଅଥଚ ସହରୀ ସଭ୍ୟତାରେ ଲୋକମାନେ ଜାତି ଭେଦ ଧର୍ମ ଭେଦ କହି କଳହ କରୁଛନ୍ତି । ଠାକୁରକୁ ନେଇ ହାଣକାଟ ଦଙ୍ଗା କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଆଖିଥାଇ ବି ଅନ୍ଧ । ତେଣୁ ଲଛମୀର ସହରୀ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରତି ଥିବା ସମ୍ମାନବୋଧ ଘୃଣାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଆଉ ମନେମନେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲା-"ଏଥର ଗାଁରେ ପହଯ଼ଯ଼ିଚିଲେ ବାଘଛାଲ,ଲୁଣ,ଗୋବର ମାଟି ଧରି ଶପଥ କରିବ,ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ବି ଶପଥ କରାଇବ, ବଣ୍ଡା ଆଉ ମଣିଷ ମାରିବ ନି କି ଜେଲ୍ ଯିବନାହିଁ । ଯେଉଁ ସହରରେ ଭଗବାନ ବି ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ ସେ ସହରରେ ବଣ୍ଡ଼ାପରି ଆଦିବାସୀଙ୍କର କିଛି କାମ ନାହିଁ । ସହରୀ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଆଦିବାସୀ ଅନେକ ଗୁଣରେ ଭଲ ଏବଂ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।"[୧](ପୃ-୧୬୮)

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଗଳ୍ପ ସଙ୍କଳନରେ ରହିଛି ଦୁଇଟି ପରଜା ଓ ଗୋଟିଏ ସଉରାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ ଗଳ୍ପ । ପରଜାକୁ ନେଇ ରଚିତ ଗଳ୍ପ 'ମୁଣ୍ଡାଜାମିନୀ'ରେ ଉନ୍ନୟନ ନାମରେ ଶୋଷଣ କରାଯାଇଛି । ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀବନ୍ଧ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ତିଆରି କରାଯାଇ ପରଜାମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଗାଁରୁ ବେଦଖଲ କରାଯାଇଛି ।ତାର ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ କଟାକ୍ଷ କରାଯାଇଛି । ପୁଣି ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷତିପୂରଣ ରାଶିକୁ ମ୍ଧ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ବାଟମାରଣା କରାଯାଇଛି । ଶେଷରେ ପରଜା ନିଜ ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଜାଗା ଖୋଜୁଥବବାବେଳେ ଗଛ କାଟିବା ଅଭିଯୋଗରେ ତାଙ୍କୁ ହାଜତକୁ ନିଆଯାଇଛି । ଅଥଚ ମଣିଷ ମାରି ଦାରୋଗା ନିଜେ ସରକାରୀ ଆଇନରୁ ଦିନେ ଖସି ଯାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଗଳ୍ପ 'ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନ'ରେ ପରଜାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ଗଳ୍ପଟି ମୁଣ୍ଡାଜାମିନୀ ଗଳ୍ପର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ କହିଲେ ଚଳେ । ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା ଭିତରେ ପରଜାର କେବଳ ଗାଁ ବୁଡ଼ିନାହିଁ, ବୁଡ଼ିଛି ତା'ର ଆଦିମ ପରମ୍ପରା, ଧର୍ମୀୟ ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତା । ଏପରିକି ମାନସିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମ୍ଧ ଆସିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଫରାନୁ ପରଜାର ପୁଅ ହୁନ୍ଦୁରୁ ଜାନୀ ପାଠ ପଢି ହୋଇଛି ହୁରୁଦାନନ୍ଦ ଜାନୀ । ହୁରୁଦାନନ୍ଦ ହେବାପରେ ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ କିମ୍ବ ନିଜ ସମାଜର କୌଣସି ଜାଗାରେ ଠିକ୍‌ରେ ରହିପାରିନାହିଁ । ପରଜା ଏକ ପ୍ରକାର ଦେବାଳିଆ ମାନସିକତା ଭିତରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବ୍ମ ହୋଇଛି । ଠିକ୍ ଭୁଲ୍‌ର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଭିତରେ ପରଜା ଆଦିବାସୀ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହେବା ସହିତ ପରାଧୀନ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସେହିପରି ସଙ୍କଳନର ଅନ୍ୟ ଏକ ଗଳ୍ପ 'ଅକର୍ମଶୀଳା' ସଉରା ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ । ଏଥିରେ ସଉରାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଯେଉଁ ବଂଶରେ ବିଶ୍ୱାବସୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପୂଜା ଆରାଧନା କରିଥିଲେ । ସେହି ମହାନ୍ ବଂଶର ଉତ୍ତର ଦାୟାଦଙ୍କ ସ୍ଥିତି ଆଜି ସଙ୍ଗୀନ । ସେ ସହରୀ ନୁହେଁ କି ଜଙ୍ଗଲୀ ମ୍ଧ ନୁହେଁ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶଙ୍କର ଜୀବନ କଟାଉଛି । ତାଙ୍କୁ ଉନ୍ନତି ନାଁରେ ଠକେଇ କରାଯାଉଛି । ଏସବୁ ଭିତରେ ଶବର ସଂସ୍କୃତିର ଧର୍ମୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ସହିତ ନିଜତ୍ୱ ମ୍ଧ ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି । ଏହାକୁ ଦେଖି ଜଂଗୁର ଶବର ସହିପାରିନାହିଁ । ନିଜେ ଅକର୍ମଶୀଳା ପରି ବାଟକୋଡ଼ରେ ପଡ଼ିରହିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଥିବା ମଙ୍ଗଳା ମାଆଙ୍କୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଚିତ୍କାର କରୁଛି-"ତୁ ଦେବତା ନ ହେଲେ ନାହିଁ ପଛକେ ଭିକାରୀ ହେବାକୁ ତତେ ଦେବିନାହିଁ । "[୧](ପୃ-୧୩୮) ଏସବୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭିତରେ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାଭିମାନ ଓ ନିଜତ୍ୱକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ସମଗ୍ର ସଙ୍କଳନରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନଚିତ୍ର, ତାଙ୍କପ୍ରତି କରାଯାଉଥିବା ଶୋଷଣ,ଅତ୍ୟାଚାର ଆଦିର ସାହିତ୍ୟିକ ରୂପାୟନ ଗାଳ୍ପିକା ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କରିଛନ୍ତି ।

ସଙ୍କେତ ଓ ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ:-

୧) ରାୟ ପ୍ରତିଭା, 'ଭଗବାଁର ଦେଶ', ଆଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶନୀ, ତୁଳସୀପୁର,କଟକ,ଚତୁର୍ଥ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୫, ପୃ-୦୭,୩୫,୮୦,୮୨,୮୩,୧୦୯,୧୩୧,୧୬୪,୧୬୮,୧୩୮

୨) ନେପାକ ଭାଗୀରଥି, 'ବଣ୍ଡା ପର୍ବତ: ପୁନଃ ଆବିଷ୍କାର- ବଣ୍ଡା ପର୍ବତର ଅଧିବାସୀ',ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ,ଭୁବନେଶ୍ୱର,ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ୧୯୮୨, ପୃ-୪୨/୪୩,୪୫,୫୨

୩) ମେହେର ଡ. ରଘୁନାଥ, 'ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି'ସାହିତ୍ୟ ଶ୍ୱେତପଦ୍ମା,ଭୁବନେଶ୍ୱର,୧ମ ପ୍ରକାଶ ୨୦୧୦, ପୃ-୧୦

୪) ମିଶ୍ର ନୃସିଂହପ୍ରସାଦ ଓ ସାହୁ ଶୁକଦେବ, 'ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି', ମନୋରମା ପବ୍ଲିଶର୍ସ,୨ୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୬,ପୃ-୪୦

*ଚୈତ୍ରପର୍ବ(ଏପ୍ରିଲ-ମଇ), ଦଶହରା ପର୍ବ(ସେପ୍ଟେମ୍ବର-ଅକ୍ଟୋବର) ଓ ପୁଷ ପର୍ବ(ଡିସେମ୍ବର-ଜାନୁଆରୀ)

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ,ଜାମଶୂଳୀ,
ବାଲେଶ୍ୱର